

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการดำเนินคดีฉ้อโกงออนไลน์

Legal Issues in the Process of Prosecuting Online Fraud Cases

ธรรณินทร์ พุ่มสุวรรณ¹
Torlanin Pumsuwan¹

Received: October 13, 2025

Revised: November 7, 2025

Accepted: November 19, 2025

บทคัดย่อ

ปัญหาการฉ้อโกงออนไลน์ได้ทวีความซับซ้อนขึ้นตามพัฒนาการของเทคโนโลยีดิจิทัล ส่งผลให้กระบวนการดำเนินคดีทางอาญาต้องเผชิญอุปสรรคสำคัญในการรวบรวม ตรวจสอบ พิสูจน์ และนำเสนอพยานหลักฐานที่อยู่ในรูปของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ โดยเฉพาะปัญหาการขาดแคลนเครื่องมือและระบบเทคโนโลยีที่มีมาตรฐานในการวิเคราะห์และพิสูจน์พยานหลักฐานดิจิทัล ตลอดจนการขาดบุคลากรผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ทั้งด้านกฎหมายว่าด้วยกระบวนการพิจารณาคดีและเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างสอดคล้องกัน ปัญหาเหล่านี้นำไปสู่ความล่าช้าในกระบวนการสอบสวน ความไม่แน่นอนของผลการตรวจพิสูจน์ และอาจกระทบต่อหลักการพิสูจน์ความผิดอันเป็นหัวใจของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

เมื่อพิจารณาแนวทางกฎหมายต่างประเทศ พบว่าประเทศฝรั่งเศสมีการจัดตั้งหน่วยงานด้านนิติวิทยาศาสตร์ดิจิทัลที่มีมาตรฐานกลางรองรับกระบวนการตรวจสอบหลักฐานดิจิทัลอย่างเป็นระบบ ขณะที่สหราชอาณาจักรกำหนดมาตรฐานการเก็บรักษาและส่งต่อพยานหลักฐานดิจิทัล (Chain of Custody) อย่างเคร่งครัด และจัดให้มีการรับรองผู้เชี่ยวชาญด้าน Digital Forensics ในระดับวิชาชีพ ส่วนประเทศญี่ปุ่นพัฒนาโครงสร้างองค์กรสอบสวนอาชญากรรมไซเบอร์ในลักษณะศูนย์กลางที่บูรณาการข้อมูล การฝึกอบรม และเทคโนโลยีร่วมกัน สิ่งเหล่านี้สะท้อนหลักการสำคัญว่า การจัดการพยานหลักฐานดิจิทัลจำเป็นต้องอาศัยทั้งโครงสร้างทางกฎหมาย องค์กร และบุคลากรที่มีความสามารถเฉพาะด้านควบคู่กันอย่างเป็นระบบ

ในบริบทของประเทศไทย แม้กฎหมายว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ และพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ จะวางกรอบการใช้พยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ไว้ แต่ยังขาดระบบมาตรฐานกลางสำหรับการตรวจพิสูจน์ และการพัฒนากำลังคนที่มีความรู้สหวิทยาการส่งผลให้กระบวนการพิสูจน์ข้อเท็จจริงยังไม่สามารถรับมือกับเทคนิคการฉ้อโกงที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้อย่างมีประสิทธิภาพ

¹ นักศึกษา หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกริก, Student Master of Laws Program, Faculty of Law, Krirk University Email: poot1427@gmail.com

ดังนั้น ข้อเสนอแนะทางเชิงระบบจึงควรมุ่งสู่การจัดตั้งศูนย์กลางนิติวิทยาศาสตร์ดิจิทัลระดับประเทศที่มีมาตรฐานสากล การจัดทำระบบรับรองผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายและเทคโนโลยีสารสนเทศ การกำหนดหลักเกณฑ์การเก็บรักษา ตรวจสอบ และนำเสนอพยานหลักฐานดิจิทัลให้มีความโปร่งใสและตรวจสอบได้ รวมถึงการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเฉพาะด้านเพื่อสร้างกำลังคนที่มีความรู้แบบบูรณาการ ซึ่งจะช่วยให้ประเทศไทยสามารถยกระดับประสิทธิภาพกระบวนการยุติธรรมทางอาญาให้สอดคล้องกับสภาพสังคมดิจิทัลยุคใหม่ได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การฉ้อโกงออนไลน์, กฎหมาย, กระบวนการยุติธรรมทางอาญา

Abstract

The complexity of online fraud has intensified alongside advances in digital technology, creating significant challenges in criminal proceedings, particularly in the collection, examination, and presentation of electronic evidence. A central problem lies in the lack of standardized technological tools and forensic systems for digital evidence analysis, as well as the shortage of experts who possess integrated knowledge of both legal procedures and information technology. These limitations have resulted in delays in investigations, uncertainty in forensic outcomes, and potential risks to the core principle of proof in the criminal justice process.

A comparative review of foreign legal frameworks reveals that France has established centralized digital forensic institutions that operate under standardized procedures, while the United Kingdom strictly applies chain of custody requirements and professional certification for digital forensic specialists. Japan, in turn, has developed an integrated cybercrime investigation structure that centralizes data, training, and technological resources. These models demonstrate that effective management of digital evidence requires a coordinated system of legal standards, organizational structure, and specialized human resources.

In the Thai context, although existing laws such as the Electronic Transactions Act and the Computer Crimes Act provide a basic legal framework for the admissibility of electronic evidence, the absence of unified forensic standards and interdisciplinary professional development continues to hinder the efficiency of verifying factual information in rapidly evolving online fraud cases.

This study proposes systemic reforms including the establishment of a national digital forensic center aligned with international standards, the creation of a certification system for legal and technological experts, clear procedural regulations for handling digital evidence, and the development of specialized training curricula. Such measures

would strengthen the capacity of the Thai criminal justice system to effectively respond to digital-era challenges in a sustainable and credible manner.

Keywords: Online Fraud, Laws, Criminal Justice Process

บทนำ

ปัจจุบันการซื้อขายสินค้าผ่านตลาดออนไลน์มีความสำคัญมากขึ้น การพัฒนาของเครื่องมือสื่อสารและราคาที่ถูกลงทำให้คนเข้าถึงอินเทอร์เน็ตได้มากขึ้น ส่งผลให้ตลาดอีคอมเมิร์ซของประเทศไทยเติบโตไปด้วย ทั้งจำนวนผู้ซื้อผู้ขายทางออนไลน์เพิ่มมากขึ้น สอดรับกับจำนวนแพลตฟอร์มโดยผู้ประกอบการในไทยและต่างประเทศเกิดขึ้นเป็นจำนวนมากเช่นกัน อย่างไรก็ตามผลกระทบที่เกิดขึ้นของการซื้อขายออนไลน์ ได้ทำให้เกิดปัญหากับผู้บริโภค เช่น โฆษณาเกินจริง เป็นเท็จ การฉ้อโกง การหลอกลวงซื้อของแล้วไม่ได้ของ ไม่ได้เงินคืนหรือถึงแม้ได้เงินคืนก็ต้องใช้เวลารอคอยยาวนาน ซึ่งปัญหายังร้ายแรงมากขึ้น ทั้งนี้พบว่าเหตุผลที่ผู้บริโภคให้หันไปใช้จ่ายออนไลน์มากขึ้น นั้นคือความสะดวกสบายของการช้อปปิ้งออนไลน์เป็นประเด็นสำคัญ สามารถสั่งซื้อสินค้าที่ไหนก็ได้ ไม่ต้องลำบากในการเดินทางไปเพราะมีบริการส่งสินค้าที่รวดเร็ว นอกจากนี้สาเหตุที่ผู้บริโภคนิยมการซื้อออนไลน์ ได้แก่ 1) ผู้บริโภคให้ความเชื่อถือกับสื่อโซเชียลที่มีคนจำนวนมากสนใจ เช่น มียอดแชร์ ยอด like การรีวิวจากคนดัง เน็ตไอดอล 2) เชื่อว่าราคาจากการซื้อสินค้าผ่านระบบออนไลน์ได้ราคาที่ถูกลงกว่าหน้าร้านปกติ แต่ที่จริงแล้วสินค้าบางอย่างกลับมีราคาแพงกว่า 3) ส่วนใหญ่ของผู้เสียหายมักถูกหลอกลวงด้วยโฆษณาไม่ว่าจะด้วยภาพหรือคำบรรยายที่ไม่ตรงกับความจริง 4) ผู้บริโภคมักเข้าใจว่าสินค้าบางประเภทจัดทำและจำหน่ายโดยดาราดัง แต่เบื้องหลัง คือการจ้างดารามาเป็นผู้ออกมาหน้าเหมือนกับเป็นเจ้าของสินค้าโดยจะมีผู้ลงทุนหลักและตัวดาราก็จะได้เงิน ค่าพรีเซนเตอร์รวมทั้งเปอร์เซ็นต์ยอดขาย

การซื้อขายสินค้าผ่านตลาดออนไลน์ที่สามารถทำได้ง่ายขึ้น จึงทำให้เกิดการหลอกลวงกันง่ายขึ้น โดยผู้กระทำความผิดมีวิธีการฉ้อโกง คือ ผู้กระทำความผิดจะโพสต์ขายสินค้า หรือโพสต์ชักชวนไปตามกลุ่มส่วนตัวใน Line Facebook หรืออื่น เป็นกลุ่มเฉพาะที่ไม่ได้โพสต์เป็นสาธารณะหน้า Facebook ตัวเองทำให้บุคคลทั่วไปไม่สามารถเข้าถึงได้ หากไม่เข้าร่วมกลุ่มเฉพาะ เช่น โพสต์ว่ามีสินค้านำเข้ามาขาย หรือมีงานให้ผู้ที่สนใจทำที่บ้าน หรือจะแจกเงินแต่ต้องเสียค่าสมัครเป็นสมาชิก หรือเข้าร่วมกลุ่มก่อน จากนั้นเมื่อผู้เสียหายที่หลงเชื่อโอนเงินให้ผู้โพสต์ ผู้โพสต์จะทำการบล็อกเพื่อปิดกั้นช่องทางติดต่อทุกทางทำให้ผู้เสียหายไม่สามารถติดต่อได้ และในการโพสต์ 1 ครั้ง มีผู้เสียหายตกเป็นเหยื่อจำนวนหลายราย แม้ความเสียหายแต่ละคนอาจจะจำนวนไม่มาก แต่เมื่อรวมความเสียหายของผู้เสียหายหลายคนอาจมีมูลค่ามหาศาล

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการดำเนินคดีฉ้อโกงออนไลน์ (Online Fraud หรือ Cyber Fraud) เป็นพฤติกรรมทางอาญาที่ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารผ่านอินเทอร์เน็ตในการหลอกลวงผู้อื่น เพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพย์สิน ข้อมูล หรือผลประโยชน์โดยมิชอบแม้พฤติกรรมฉ้อโกงจะมีมานานในรูปแบบดั้งเดิม เช่น หลอกขายสินค้า หลอกยืมเงิน หรือปลอมตัวเป็นเจ้าของหน้าทีวี แต่เมื่อเทคโนโลยี

ดิจิทัลเข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะการใช้งานโทรศัพท์มือถือ สื่อสังคมออนไลน์ และการทำธุรกรรมออนไลน์ ปัญหาการฉ้อโกงจึงมีลักษณะ “ไร้พรมแดน” และมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ประเทศไทยเริ่มพบการฉ้อโกงออนไลน์อย่างชัดเจนในช่วงหลังปี พ.ศ. 2550 เป็นต้นมา โดยเฉพาะเมื่อมีการใช้งานแอปพลิเคชันมือถืออย่างแพร่หลาย และเกิดช่องทางการธุรกรรมทางการเงินแบบไม่ต้องยืนยันตัวตน เช่น การโอนเงินผ่านบัญชีม้า (บัญชีที่บุคคลอื่นยืมชื่อไปเปิดเพื่อใช้หลอกโอนเงิน) หรือการส่งลิงก์ปลอมที่หลอกให้กรอกข้อมูลส่วนตัวหรือ OTP

ความสำคัญของปัญหาการฉ้อโกงออนไลน์ ส่งผลกระทบต่อประชาชนในวงกว้างผู้เสียหายจากการฉ้อโกงออนไลน์มีจำนวนมาก และมักตกเป็นเหยื่อโดยไม่รู้ตัว เช่น ถูกหลอกให้ลงทุน ซื้อสินค้าที่ไม่มีอยู่จริง หรือคลิกลิงก์ปลอม ส่งผลให้สูญเสียเงินและข้อมูลส่วนบุคคลยากต่อการติดตามและดำเนินคดี ผู้กระทำผิดมักใช้บัญชีม้า ซิมปลอม เซิร์ฟเวอร์ต่างประเทศ หรือแพลตฟอร์มที่เข้ารหัสข้อมูล ทำให้การติดตามจับกุมผู้กระทำผิดยากยิ่งขึ้น และใช้เวลานาน ส่งผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือของระบบการเงินและการค้าดิจิทัลหากประชาชนไม่เชื่อมั่นในระบบดิจิทัล จะหลีกเลี่ยงการทำธุรกรรมออนไลน์ ซึ่งขัดกับนโยบายเศรษฐกิจดิจิทัลของรัฐ ทำให้รัฐสูญเสียศักยภาพในการควบคุมอาชญากรรม การฉ้อโกงออนไลน์จำนวนมากไม่สามารถดำเนินคดีได้ถึงที่สุด เนื่องจากข้อจำกัดด้านกฎหมายและเครื่องมือ เช่น กฎหมายล้าสมัย การขาดผู้เชี่ยวชาญ หรือปัญหาทางเขตอำนาจศาล

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาถึงความเป็นมา แนวคิด และทฤษฎีทางกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการดำเนินคดีฉ้อโกงออนไลน์
2. เพื่อศึกษาถึงมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับเครื่องมือพิเศษของพนักงานสอบสวนออนไลน์ ผู้เชี่ยวชาญในการวิเคราะห์พยานหลักฐานในคดีฉ้อโกงออนไลน์ ตามกฎหมายต่างประเทศและกฎหมายไทย
3. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับเครื่องมือพิเศษของพนักงานสอบสวนออนไลน์ ผู้เชี่ยวชาญในการวิเคราะห์พยานหลักฐานในคดีฉ้อโกงออนไลน์ และการดำเนินคดีผู้ต้องหาคดีฉ้อโกงออนไลน์
4. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะและแนวทางในการปรับปรุงพัฒนากฎหมายเกี่ยวกับเครื่องมือพิเศษของพนักงานสอบสวนออนไลน์ ผู้เชี่ยวชาญในการวิเคราะห์พยานหลักฐานในคดีฉ้อโกงออนไลน์

กรอบแนวคิด/สมมติฐาน

ในปัจจุบันปัญหาทางกฎหมายการสืบสวนสอบสวนคดีฉ้อโกงออนไลน์ มีปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการดำเนินคดีอยู่หลายประการ ได้แก่ ปัญหาการสืบสวนคดีฉ้อโกงออนไลน์ ปัญหาการสอบสวนคดีฉ้อโกงออนไลน์ ปัญหาการรวบรวมพยานหลักฐานดิจิทัล และปัญหาการดำเนินคดีผู้ต้องหาคดีฉ้อโกงเครื่องมือพิเศษของพนักงานสอบสวนออนไลน์ ผู้เชี่ยวชาญในการวิเคราะห์พยานหลักฐานในคดีฉ้อโกงออนไลน์ ผู้วิจัยจึงทำการศึกษาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ประมวลกฎหมายอาญา พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 และพระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 โดยผลที่ได้รับจากการทำวิจัยเพื่อหาข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปรับปรุงพัฒนากฎหมายและการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องต่อไป

ขอบเขตการวิจัยหรือการศึกษา

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ศึกษาข้อจำกัดขอบเขตอยู่เกี่ยวกับการทำความเข้าใจกับ ความเป็นมา แนวคิด และทฤษฎีทางกฎหมายเกี่ยวกับเครื่องมือพิเศษของพนักงานสอบสวนออนไลน์ ผู้เชี่ยวชาญในการวิเคราะห์ พยานหลักฐานในคดีฉ้อโกงออนไลน์ กระบวนการดำเนินคดีฉ้อโกงออนไลน์ การสืบสวน การสอบสวน หลักการรวบรวมพยานหลักฐานดิจิทัล และหลักการดำเนินคดีผู้ต้องหาในคดีฉ้อโกงออนไลน์ นอกจากนี้ก็จะทำการศึกษากฎหมายเกี่ยวกับการสืบสวนสอบสวน การรวบรวมพยานหลักฐานดิจิทัล และการดำเนินคดีผู้ต้องหาในคดีฉ้อโกงออนไลน์ โดยทำการศึกษาเปรียบเทียบตามกฎหมายต่างประเทศและกฎหมายประเทศไทย ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคกฎหมายที่เกี่ยวกับการสืบสวนสอบสวนคดีฉ้อโกงออนไลน์ เพื่อนำมาปรับใช้และปรับปรุงพัฒนาให้มีประสิทธิภาพ และการพัฒนากฎหมายต่อไป

ระเบียบวิธีการวิจัยหรือศึกษา

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเอกสาร (Documentary Research) เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่เน้นการวิจัยทางกฎหมาย ใช้วิธีการค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และสิ่งบันทึกทั้งหลายที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อวิจัย โดยเป็นการวิจัยเอกสาร การเก็บข้อมูลจากหลักการทางกฎหมาย และกฎหมายฉบับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นเอกสารทางวิชาการ ตำรับกฎหมาย วิทยานิพนธ์ บทความในสิ่งพิมพ์ฉบับต่าง ๆ ตลอดจนข้อมูลจากเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยนำมาวิเคราะห์และประมวลผลเพื่อหาข้อสรุปและจัดทำเป็นข้อเสนอแนะต่อไป

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงความเป็นมา แนวคิด และทฤษฎีทางกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการดำเนินคดีฉ้อโกงออนไลน์ เครื่องมือพิเศษของพนักงานสอบสวนออนไลน์ ผู้เชี่ยวชาญในการวิเคราะห์พยานหลักฐานในคดีฉ้อโกงออนไลน์
2. ทำให้ทราบถึงมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับเครื่องมือพิเศษของพนักงานสอบสวนออนไลน์ ผู้เชี่ยวชาญในการวิเคราะห์พยานหลักฐานในคดีฉ้อโกงออนไลน์ ตามกฎหมายต่างประเทศและกฎหมายไทย
3. ทำให้ได้ผลการศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับเครื่องมือพิเศษของพนักงานสอบสวนออนไลน์ ผู้เชี่ยวชาญในการวิเคราะห์พยานหลักฐานในคดีฉ้อโกงออนไลน์
4. ทำให้ได้การสรุปข้อเสนอแนะและแนวทางในการปรับปรุงพัฒนากฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการดำเนินคดีฉ้อโกงออนไลน์ เครื่องมือพิเศษของพนักงานสอบสวนออนไลน์ ผู้เชี่ยวชาญในการวิเคราะห์พยานหลักฐานในคดีฉ้อโกงออนไลน์

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

กฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการดำเนินคดีฉ้อโกงออนไลน์

1. ประมวลกฎหมายอาญา

เป็นกฎหมายหลักที่ใช้ตั้งข้อหาในคดีฉ้อโกงออนไลน์ โดยความผิดนี้เป็นความผิดฐานฉ้อโกงที่เกิดจากการหลอกลวงให้ผู้เสียหายหลงเชื่อและโอนทรัพย์สินให้ผู้กระทำ

มาตรา 341 – การฉ้อโกง โดยการแสดงข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดความจริงเพื่อให้ผู้อื่นหลงเชื่อและยอมโอนทรัพย์สินให้

มาตรา 343 – การฉ้อโกงประชาชน ใช้เมื่อมีการหลอกลวงผ่านระบบออนไลน์หรือสาธารณะ เช่น เว็บไซต์ Facebook หรือโซเชียลมีเดีย

มาตรา 352–354 – ยักยอกทรัพย์ ใช้กรณีที่ผู้ต้องสงสัยรับเงินแล้วไม่ส่งของ แต่ไม่มีเจตนาหลอกลวงตั้งแต่แรก

มาตรา 264–268 – การทำเอกสารปลอม เช่น สลิปปลอม หรือหลักฐานการโอนเงินปลอม

2. พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560

เป็นกฎหมายเฉพาะด้านที่ใช้หากการฉ้อโกงเกิดผ่านอินเทอร์เน็ตหรือมีการใช้ข้อมูลคอมพิวเตอร์ประกอบการหลอกลวง

มาตรา 14(1) – การนำเข้าข้อมูลอันเป็นเท็จเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ เช่น โปสต์เว็บไซต์หลอกลวงแชร์ลิงก์ปลอม

มาตรา 14(2) – ปลอมแปลงข้อมูลคอมพิวเตอร์ เช่น การทำภาพสลิปปลอม การปลอมแซทการโอนเงิน

มาตรา 18 – ให้อำนาจเจ้าหน้าที่ในการตรวจสอบข้อมูล เช่น ตรวจสอบหมายเลข IP ขอข้อมูลจากธนาคารหรือผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ต

มาตรา 20 – สามารถสั่งปิดเว็บไซต์ที่เข้าข่ายหลอกลวงหรือผิดกฎหมาย

3. พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542

ใช้เมื่อผู้กระทำความผิดโอนเงินผ่านหลายบัญชี หรือใช้บัญชีม้าเพื่อปกปิดแหล่งที่มาของเงินให้อำนาจอายัดบัญชีธนาคารหรือทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับคดีฉ้อโกงได้ เพื่อป้องกันไม่ให้โอนออกนอกระบบหากให้เข้าบัญชีตนเองให้ผู้อื่นใช้ ถือว่ามีความผิดฐานฟอกเงินร่วม

4. พระราชบัญญัติธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544

รองรับการใช้ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ เช่น ข้อความแชท หลักฐานการโอนเงิน เป็นพยานในคดีได้เทียบเท่าหลักฐานเอกสาร

มาตรา 7 – ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์สามารถใช้เป็นหลักฐานในศาลได้

มาตรา 8–11 – ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ต้องเก็บรักษาอย่างเหมาะสมจึงจะใช้เป็นหลักฐานได้

5. พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (PDPA) พ.ศ. 2562

ใช้เมื่อมีการนำข้อมูลส่วนบุคคลของผู้อื่นไปใช้โดยไม่ได้รับความยินยอม เช่น ใช้รูปหรือข้อมูลส่วนตัวเพื่อหลอกลวงยืมเงิน

มาตรา 37 – ผู้ควบคุมข้อมูลต้องรักษาความปลอดภัยของข้อมูลส่วนบุคคล

มาตรา 40 – กรณีข้อมูลรั่วไหลต้องแจ้งตามขั้นตอนของกฎหมาย

6. พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 (DSI)

ใช้เมื่อคดีมีมูลค่าความเสียหายสูง ผู้เสียหายจำนวนมาก หรือเป็นแก๊งอาชญากรรมข้ามชาติ เช่น คดีแชร์ลูกโซ่ออนไลน์ สรุประบวนการดำเนินคดีฉ้อโกงออนไลน์ ดังนี้

- 1) ผู้เสียหายแจ้งความผ่านศูนย์ปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี (thaipoliceonline.com)
- 2) เจ้าหน้าที่ประสานธนาคารเพื่ออายัดบัญชีที่เกี่ยวข้องภายใน 24 ชั่วโมง

- 3) เจ้าหน้าที่สืบสวนเส้นทางการเงินและขอข้อมูลจากผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ต
- 4) AMLO หรือ DSI ดำเนินการอายัดทรัพย์สิน ปิดบัญชีม้า หรือยกระดับคดีเป็นคดีพิเศษ
- 5) ส่งสำนวนให้พนักงานอัยการเพื่อฟ้องคดีต่อศาล
- 6) ผู้เสียหายสามารถฟ้องแพ่งเพื่อเรียกค่าเสียหายคืนควบคู่กัน

ผลการศึกษา

ปัญหาการขาดแคลนเครื่องมือและเทคโนโลยีที่มีมาตรฐานสำหรับการตรวจพิสูจน์พยานหลักฐานดิจิทัลในกระบวนการดำเนินคดีฉ้อโกงออนไลน์มิได้เป็นเพียงข้อจำกัดด้านทรัพยากรหรืองบประมาณของรัฐเท่านั้น หากแต่เป็นปัญหาเชิงโครงสร้างของระบบยุติธรรมที่ยังไม่สามารถกำหนดมาตรฐานกลางสำหรับการเก็บ รักษา วิเคราะห์ และนำเสนอพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ได้อย่างเป็นระบบ ซึ่งส่งผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานในชั้นศาล และก่อให้เกิดความแตกต่างของวิธีปฏิบัติระหว่างหน่วยงานบังคับใช้กฎหมาย อีกทั้งยังพบว่าการทำงานด้านการสืบสวนเชิงดิจิทัลของประเทศไทยมีลักษณะกระจายกระจาย ไม่มีหน่วยงานกลางที่ทำหน้าที่รวบรวม วิเคราะห์ และสนับสนุนการตรวจพิสูจน์ในรูปแบบห้องปฏิบัติการดิจิทัลที่ได้รับการรับรองมาตรฐานในระดับเดียวกันทั้งประเทศ ในส่วนของบุคลากร ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า ประเทศไทยยังขาดแคลนผู้เชี่ยวชาญที่มีองค์ความรู้ด้านทั้งด้านกฎหมายและเทคโนโลยีสารสนเทศ ทำให้การตรวจพิสูจน์พยานหลักฐานดิจิทัลมักต้องอาศัยทีมงานที่มีความสามารถเฉพาะด้าน ไม่สามารถเชื่อมโยงมิติทางเทคนิคกับข้อกฎหมายได้อย่างครบถ้วน ซึ่งส่งผลให้การนำเสนอพยานหลักฐานต่อศาลขาดความหนักแน่นทางวิชาการ และไม่สามารถชี้ให้เห็น “นัยสำคัญ” ทางข้อเท็จจริงที่มีผลต่อประเด็นการพิสูจน์ความผิดได้อย่างชัดเจน ผลลัพธ์คือ กระบวนการดำเนินคดีมีความล่าช้า การตีความพยานหลักฐานมีความคลาดเคลื่อน และโอกาสที่พยานหลักฐานถูกโต้แย้งในชั้นศาลมีสูงกว่าคดีทั่วไป

ผลการศึกษายังพบด้วยว่า ประเทศที่มีกระบวนการตรวจพิสูจน์พยานหลักฐานดิจิทัลที่มีประสิทธิภาพ เช่น ฝรั่งเศส สหราชอาณาจักร และญี่ปุ่น ต่างให้ความสำคัญกับการกำหนดมาตรฐานกลางห้องปฏิบัติการที่ได้รับการรับรอง การขึ้นทะเบียนผู้เชี่ยวชาญ และการสร้างเส้นทางอาชีพด้านนิติวิทยาศาสตร์ดิจิทัลอย่างยั่งยืน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้กระบวนการยุติธรรมสามารถรับมือกับอาชญากรรมออนไลน์ที่มีความซับซ้อนได้อย่างมีประสิทธิภาพและน่าเชื่อถือ

ดังนั้น ผลการศึกษายืนยันว่า การยกระดับประสิทธิภาพในการตรวจพิสูจน์พยานหลักฐานดิจิทัลจำเป็นต้องเริ่มจากการปรับเปลี่ยนเชิงโครงสร้างทั้งในระดับกฎหมาย องค์กร และบุคลากร มากกว่าการจัดซื้อหรือติดตั้งเครื่องมือเพิ่มเติมเพียงอย่างเดียว การพัฒนามาตรฐานกลาง การจัดตั้งศูนย์นิติวิทยาศาสตร์ดิจิทัลระดับชาติ และการสร้างระบบรับรองผู้เชี่ยวชาญด้านพยานหลักฐานดิจิทัลจึงเป็นแกนกลางสำคัญที่จะทำให้ประเทศไทยสามารถรับมือกับอาชญากรรมดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับมาตรฐานสากล

อภิปรายผล

ปัญหาการขาดแคลนเครื่องมือและระบบเทคโนโลยีสำหรับการตรวจพิสูจน์พยานหลักฐานดิจิทัลในกระบวนการดำเนินคดีฉ้อโกงออนไลน์ มิได้เป็นเพียงปัญหาทางเทคนิคหรือทรัพยากรที่มีไม่เพียงพอเท่านั้น แต่เป็นปัญหาที่มีรากฐานอยู่บนโครงสร้างของระบบยุติธรรมไทยซึ่งยังไม่ปรับตัวให้เท่าทันธรรมชาติของ

อาชญากรรมดิจิทัลที่มีลักษณะไร้พรมแดน เคลื่อนไหวรวดเร็ว และอาศัยเทคโนโลยีที่ซับซ้อน การไม่มีมาตรฐานกลางที่ชัดเจนในขั้นตอนตรวจพิสูจน์ การเก็บรักษา การวิเคราะห์ และการนำเสนอพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ ส่งผลให้การพิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดีประเภทนี้มีความไม่แน่นอนสูง และทำให้ศาลต้องพิจารณาผลการพิสูจน์จากความน่าเชื่อถือของบุคลากรผู้ปฏิบัติงานแทนที่จะอาศัยมาตรฐานที่เป็นรูปธรรมและตรวจสอบได้ ซึ่งแตกต่างจากพยานหลักฐานทางกายภาพที่มีกรอบวิธีการทางนิติวิทยาศาสตร์รองรับมาเป็นเวลานาน

ในด้านบุคลากร การขาดผู้เชี่ยวชาญที่สามารถผสานความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและกฎหมายกระทบโดยตรงต่อ “น้ำหนัก” ของพยานในชั้นศาล เนื่องจากผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีที่ไม่เข้าใจหลักกฎหมายอาจไม่สามารถอธิบายให้ศาลเห็นนัยสำคัญของหลักฐานในประเด็นที่มีผลต่อคำวินิจฉัยได้ ขณะที่นักกฎหมายที่ไม่มีความเข้าใจเชิงเทคนิคก็ไม่สามารถตั้งคำถามหรือทวนสอบความถูกต้องของกระบวนการวิเคราะห์หลักฐานได้อย่างเพียงพอ สถานการณ์นี้ทำให้การนำเสนอพยานหลักฐานดิจิทัลเป็นไปอย่างไม่สมบูรณ์ และเปิดช่องให้พยานหลักฐานถูกโต้แย้งหรือถูกกลดน้ำหนักลงได้อย่างง่ายดายในชั้นพิจารณาคดี

เมื่อเปรียบเทียบกับต่างประเทศ พบว่า ประเทศที่ประสบความสำเร็จในการจัดการกับคดีอาชญากรรมออนไลน์ เช่น ญี่ปุ่น สหราชอาณาจักร และฝรั่งเศส ล้วนมีองค์ประกอบร่วมกัน คือการกำหนดมาตรฐานกลางด้านนิติวิทยาศาสตร์ดิจิทัล การจัดตั้งหน่วยงานกลางที่ทำหน้าที่ตรวจพิสูจน์เชิงเทคนิค และระบบการขึ้นทะเบียนหรือรับรองผู้เชี่ยวชาญเพื่อให้มีฐานะเป็นพยานโดยความรู้ต่อศาลได้อย่างชัดเจน สิ่งนี้สะท้อนว่าปัจจัยสำคัญในการยกระดับระบบตรวจพิสูจน์พยานหลักฐานดิจิทัลไม่ใช่เพียงการมีเครื่องมือหรือเทคโนโลยีที่ทันสมัยเท่านั้น แต่คือ โครงสร้างกฎหมายและองค์กรที่รองรับการนำเทคโนโลยีเหล่านั้นมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและตรวจสอบได้

การขาดแคลนเครื่องมือมาตรฐานและผู้เชี่ยวชาญในการตรวจพิสูจน์พยานหลักฐานดิจิทัลไม่ได้เป็นเพียง “ปัญหาเชิงปฏิบัติการ” แต่เป็น “ปัญหาเชิงระบบ” ที่สะท้อนความไม่สมดุลระหว่างพัฒนาการของเทคโนโลยีและพัฒนาการของกฎหมายไทย การแก้ไขปัญหานี้จึงจำเป็นต้องอาศัยการปฏิรูปเชิงโครงสร้างทั้งในด้านกฎหมาย มาตรฐานกลาง องค์กร และการพัฒนาบุคลากร มากกว่าการดำเนินมาตรการเฉพาะหน้าในลักษณะจัดซื้อเครื่องมือหรืออบรมระยะสั้นโดยปราศจากระบบสนับสนุนที่ยั่งยืน

สรุปผลและข้อเสนอแนะ

บทสรุปและข้อเสนอแนะการวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ต่อไปในอนาคต ผู้วิจัยเห็นว่า ปัญหาการดำเนินคดีฉ้อโกงออนไลน์ในประเทศไทยสะท้อนให้เห็นข้อจำกัดเชิงโครงสร้างของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการตรวจพิสูจน์พยานหลักฐานดิจิทัลซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการยืนยันพฤติการณ์ ความเชื่อมโยง และเจตนาของผู้กระทำผิดในคดีความผิดทางเทคโนโลยี การขาดแคลนเครื่องมือ อุปกรณ์ และระบบเทคโนโลยีที่มีมาตรฐานสำหรับการตรวจสอบ วิเคราะห์ และจัดเก็บข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ทำให้การพิสูจน์พยานหลักฐานดิจิทัลมักเผชิญปัญหาในประเด็น “ความน่าเชื่อถือ” และ “ความถูกต้องของวิธีการทางนิติวิทยาศาสตร์” โดยเฉพาะเมื่อเข้าสู่กระบวนการพิจารณาพิสูจน์ในชั้นศาล อันเป็นผลให้คดีล่าช้า การอ้างอิงพยานหลักฐานถูกโต้แย้งได้ง่าย และนำไปสู่การลดทอนประสิทธิภาพของการบังคับใช้กฎหมาย นอกจากนี้ หน่วยงานบังคับใช้กฎหมายหลายแห่งยังไม่สามารถเข้าถึงระบบปฏิบัติการ ศูนย์

วิเคราะห์ หรือห้องปฏิบัติการที่ผ่านการรับรองมาตรฐานเดียวกันในระดับประเทศ ส่งผลให้กระบวนการตรวจพิสูจน์ขาดความเป็นเอกภาพและไม่อาจสร้าง “มาตรฐานกลาง” ในการพิจารณาคดีได้อย่างแท้จริง

ในอีกด้านหนึ่ง การขาดแคลนบุคลากรผู้เชี่ยวชาญที่มีความสามารถทั้งด้านกฎหมายและเทคโนโลยีสารสนเทศทำให้การวิเคราะห์หลักฐานดิจิทัลยังคงเป็นการทำงานแบบแยกส่วน ผู้ปฏิบัติด้านเทคนิคส่วนใหญ่ขาดความเข้าใจในหลักกระบวนการพิจารณาและประเด็นข้อกฎหมาย ขณะที่นักกฎหมายจำนวนมากขาดความรู้เชิงเทคนิคเกี่ยวกับระบบเครือข่าย โครงสร้างข้อมูล และการฟื้นฟูหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ การขาดผู้ปฏิบัติการที่มีองค์ความรู้ผสานระหว่างสองมิตินี้ส่งผลโดยตรงต่อ “น้ำหนัก” ของพยานหลักฐานที่น่าเสนอต่อศาล และทำให้การให้การของผู้เชี่ยวชาญในฐานะพยานโดยความรู้ (expert witness) ไม่มีความชัดเจนและไม่สามารถสร้างความกระจ่างต่อข้อเท็จจริงเชิงเทคนิคได้อย่างเพียงพอ

ดังนั้น การแก้ไขปัญหาดังกล่าวจึงไม่อาจจำกัดอยู่เพียงการจัดหาเครื่องมือหรือเพิ่มงบประมาณ แต่จำเป็นต้องปรับโครงสร้างเชิงกฎหมายและองค์การควบคู่กัน การกำหนดมาตรฐานกลางในกระบวนการตรวจพิสูจน์และการรับรองห้องปฏิบัติการ รวมถึงการจัดตั้งระบบขึ้นทะเบียนผู้เชี่ยวชาญด้านนิติวิทยาศาสตร์ดิจิทัล จึงควรได้รับการผลักดันในฐานะส่วนหนึ่งของการปฏิรูประบบยุติธรรมทางอาญาในยุคดิจิทัล นอกจากนี้ การพัฒนา “เส้นทางอาชีพ” และ “ระบบการรับรองคุณวุฒิวิชาชีพ” สำหรับนักนิติศาสตร์ดิจิทัลย่อมช่วยสร้างบุคลากรที่มีความสามารถในการบูรณาการองค์ความรู้สองด้านอย่างยั่งยืน ปัญหาการขาดแคลนเครื่องมือและผู้เชี่ยวชาญสำหรับการตรวจพิสูจน์พยานหลักฐานดิจิทัลเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพของการบังคับใช้กฎหมายและความเชื่อมั่นของสาธารณะต่อระบบยุติธรรมไทย การปฏิรูปที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องมุ่งไปสู่การสร้างมาตรฐานกลาง การรวมศูนย์ศักยภาพเชิงเทคนิค และการพัฒนาบุคลากรผู้เชี่ยวชาญในระยะยาว เพื่อให้กระบวนการยุติธรรมมีความทันสมัยสอดคล้องกับธรรมชาติของอาชญากรรมในยุคดิจิทัล และสามารถคุ้มครองสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรม

เอกสารอ้างอิง

- เกษมสันต์ วิลาวรรณ. (2562). กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 1-3. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- กรมสอบสวนคดีพิเศษ (DSI). (2561). คู่มือการสืบสวนคดีพิเศษ. กรุงเทพมหานคร: กรมสอบสวนคดีพิเศษ.
- กรมสอบสวนคดีพิเศษ (DSI). (2565). รายงานการดำเนินคดี FOREX-3D.
- กฤษฏี อรุณสุตา. (2564). แนววินิจฉัยของศาลฎีกาเกี่ยวกับการสอบสวนที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย. วารสารบัณฑิตศึกษานิติศาสตร์, 14(2).
- เข็มชัย ชูติวงศ์. (2560). หลักนิติธรรมกับการสังคดีของพนักงานอัยการ. เอกสารวิชาการส่วนบุคคล, วิทยาลัยรัฐธรรมนุญ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.
- คณิต ญ นคร. (2530). วิธีพิจารณาความอาญาไทย: หลักกฎหมายกับทางปฏิบัติที่ไม่ตรงกัน. วารสารนิติศาสตร์, 15(3), 89.
- คณิต ญ นคร. (2540). ปัญหาในการใช้ดุลพินิจของอัยการ. ใน รวมบทความด้านวิชาการของศาสตราจารย์ ดร. คณิต ญ นคร อัยการสูงสุด. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์อักษร.

- คณิต ญ นคร. (2540). วิธีพิจารณาความอาญาของไทย: หลักปฏิบัติทางกฎหมายที่ไม่ตรงกัน. ใน รวมบทความด้านวิชาการของศาสตราจารย์ ดร. คณิต ญ นคร อัยการสูงสุด. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์อักษร.
- จุฬารัตน์ รัฐไพฑ์สันติ. (2562). ความกลัวต่อการตัดสินใจกระทำความผิดซ้ำในคดีอาญาของผู้ต้องขังที่เคยกระทำความผิดซ้ำ. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชลลดา จินตเสถียร. (2553). ข้อยกเว้นการห้ามรับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบตามมาตรา 226/1 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เทอดศักดิ์ เขียวชัยบัณฑิต. (2558). เทคโนโลยีสารสนเทศเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดยูเคชั่น.
- ธนาวุฒิ ธรรมปรีชา. (2564). การพิสูจน์พยานหลักฐานดิจิทัลในคดีอาญา. วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 50(1).
- บดีนทร วิทยาภรณ์. (2552). การไม่ดำเนินคดีในชั้นพนักงานสอบสวนโดยใช้ดุลพินิจ. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2548. (2548, 18 มกราคม). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 122 ตอนที่ 6 ก.
- ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. (2477, 10 มิถุนายน). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 51 หน้า 775.
- ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2499. (2499, 15 พฤศจิกายน). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 73 ตอนที่ 95 (ฉบับพิเศษ).
- ปราโมทย์ เสริมศีลธรรม. (2564). หลักเกณฑ์ในการกำหนดโทษทางอาญา. ภายใต้โครงการสนับสนุนสารสนเทศเพื่อการทำงานของสมาชิกรัฐสภา. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.
- ปรานี เสฐจินตนิน. (2528). ผลของการกระทำและความรับผิดชอบในทางอาญา. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปรีชา สุวรรณทัต. (2553). การสืบสวนและการสอบสวน. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ปานเทพ กล้าณรงค์ราญ. (2565). การฉ้อโกงออนไลน์: ความท้าทายของระบบกฎหมายไทย. วารสารนิติศาสตร์ร่วมสมัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ไพฑูริย์ เอกจริยกร. (2560). กฎหมายอาญา ภาคทั่วไป. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พงษ์วิทย์ บุญรักษาติ. (2566). ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยี: ศึกษากรณีความผิดฐานฉ้อโกง. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, กลุ่มวิชากฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- พรเพชร วิชิตชลชัย. (2553). คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน. กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.
- พรเพชร วิชิตชลชัย. (2553). คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน. กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.
- พระราชกำหนดการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี พ.ศ. 2566. (2566, 16 มีนาคม). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 140 ตอนที่ 18 ก.

- พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547. (2547, 22 กรกฎาคม). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 121 ตอนที่ 61 ก.
- พระราชบัญญัติธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544 และที่แก้ไขเพิ่มเติม. (2544, 2 เมษายน). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 118 ตอนที่ 26 ก.
- พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำทําให้บุคคลสูญหาย พ.ศ. 2565. (2565, 25 ตุลาคม). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 139 ตอนที่ 66 ก.
- พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542. (2542, 23 มีนาคม). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 116 ตอนที่ 29 ก.
- พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560. (2560, 24 มกราคม). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 ตอนที่ 10 ก.
- พระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562. (2562, 22 พฤษภาคม). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 67 ก.
- ไพโรจน์ วายุภาพ. (2560). นิติปรัชญา: กฎหมายกับความยุติธรรม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม.
- รัชพล เย็นใจ. (2556). การสืบสวนสอบสวน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560. (2560, 6 เมษายน). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก.
- วรินทร์ ศรีวิชัย. (2563). การตรวจพิสูจน์พยานหลักฐานดิจิทัลกับคดีเกี่ยวกับความมั่นคง. นิติสังคมศาสตร์, 13(1), 78–101.
- วิเชียร ดิเรกอุดมศักดิ์. (2565). พยานหลักฐานดิจิทัลกับกระบวนการยุติธรรมไทย. วารสารนิติศาสตร์ปริทรรศน์, 12(1).
- วิเชียร ฤกษ์ไพศาล. (2561). เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการจัดการ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วิชัย ดิษฐอำนาจ. (2560). คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิภาพร เนติจิโรติ, และคณะ. (2566). แนวคิดและหลักเกณฑ์ในการกำหนดขอบเขตของกฎหมายอาญา. วารสารสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 7(3), 323.
- วิชญ์ เครื่องงาม. (2561). หลักกฎหมายเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศูนย์บริหารการรับเรื่องร้องเรียนการกระทำความผิดทางเทคโนโลยี (PCT). (2566). รายงานนโยบายและผลการดำเนินงาน.
- สมชาย ปรีชาศิลปกุล. (2563). อาชญวิทยากับการจัดการความยุติธรรม. เชียงใหม่: โครงการวิจัยมหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สมบัติ อารังธัญวงศ์. (2562). เทคนิคการสืบสวนและสืบค้นข้อมูล. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิทย์พัฒน์.
- สมยศ เชื้อไทย. (2563). คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม.
- สรลพัฒน์ ยศสมบัติ. (2563). แนวทางในการพัฒนาเจ้าหน้าที่ตำรวจในระดับสถานีเพื่อป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดอาชญากรรมทางเทคโนโลยีสารสนเทศ. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชานิติรัฐกิจและการบริหาร คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

- สารพันปัญหากฎหมาย. (มปป.). ความผิดฐานฉ้อโกงกับการซื้อขายสินค้าออนไลน์. จุลนิติ.
- สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. (2563). แนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับพยานหลักฐานทางดิจิทัล.
- สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. (2563). แนวทางการรวบรวมและใช้พยานหลักฐานทางดิจิทัลในคดีอาญา.
- สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. (2565). รายงานสถานการณ์อาชญากรรมทางเทคโนโลยี.
- สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. (2566). รายงานคดีแอปดูดเงิน.
- สำนักงานปลัดกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. (2553). สารสนเทศและเทคโนโลยีสารสนเทศ. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร.
- สำนักงานศาลยุติธรรม. (2564). แนวทางการใช้ระบบการพิจารณาคดีทางอิเล็กทรอนิกส์.
- สำนักงานอัยการสูงสุด. (2564). คู่มือการใช้พยานหลักฐานดิจิทัลในกระบวนการยุติธรรม. กรุงเทพมหานคร: สำนักอำนวยการ.
- สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. (2536). หลักความชอบด้วยกฎหมายในกฎหมายอาญา. ใน รวมบทความทางวิชาการเนื่องในโอกาสครบรอบ 84 ปี ศาสตราจารย์จิติ ตังศภัทย์. กรุงเทพมหานคร.
- หนังสือพิมพ์ประชาชาติธุรกิจ. (2566). บทเรียน FOREX-3D กับช่องโหว่ของกฎหมายแพ่งและพาณิชย์.
- อัจฉริยา ชูตินันท์. (2561). อาชญวิทยาและทัณฑวิทยา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- อุดม รัฐอมฤต. (2548). บทบาทของอัยการในมุมมองของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์. รายงานวิจัย.
- อุดม รัฐอมฤต. (2562). กฎหมายมหาชนเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- อุทัย อาทิวา. (2561). หลักทฤษฎี: ความผิดอาญาและโทษ. กรุงเทพมหานคร: วี.เจ. พรินตติ้ง.
- Cyber Crime Investigation Bureau (CCIB). (2023). รายงานสถิติอาชญากรรมไซเบอร์ประจำปี 2566. ประเทศไทย